

TYPY PODNIKOVÝCH KOMBINÁCIÍ PODĽA IAS/IFRS

The types of the business combinations according to IAS/IFRS

Renáta Parišová

Procesy kombinácií podnikov sú v súčasnosti veľmi aktuálne. IAS/IFRS označujú tieto procesy ako podnikové kombinácie. Vernosť a pravdivosť účtovného zobrazenia podnikových kombinácií v značnej miere závisí od pochopenia vecnej podstaty jednotlivých typov podnikových kombinácií. Cieľom príspevku je prezentovať jednotlivé typy podnikových kombinácií podľa IAS/IFRS v ich historickom vývoji.

Prvým štandardom upravujúcim podnikové kombinácie bol IAS 22 *Podnikové kombinácie*, ktorý podnikovú kombináciu definoval ako spájanie individuálnych podnikov do jednej ekonomickej jednotky, ako výsledku zlúčenia alebo získania kontroly nad čistými aktívami a činnosťami iného podniku. IAS 22 rozlišoval dva typy podnikových kombinácií, a to akvizíciu a zlúčenie (spojenie) podielov. Základným kritériom pre rozlíšenie týchto dvoch typov bolo kritérium identifikácie nadobúdateľa. Pre každý typ podnikovej kombinácie bola predpísaná osobitná metóda účtovania.

Podľa IAS 22 mohla podniková kombinácia vzniknúť¹: nákupom vlastného imania jedného podniku iným podnikom (kapitálová akvizícia) alebo nákupom čistých aktív iného podniku (majetková akvizícia) alebo mohla podniková kombinácia zahŕňať vytvorenie nového podniku kvôli kontrole nad kombinujúcimi podnikmi, prevod čistých aktív jedného alebo viacerých kombinujúcich sa podnikov do iného podniku alebo zrušenie jedného alebo viacerých kombinujúcich sa podnikov (spájanie podnikov na báze právneho spájania – tzv. legal merger alebo fúzie - splynutie, zlúčenie).

Akvizícia predstavovala podnikovú kombináciu, v ktorej jeden z podnikov (nadobúdateľ) získaval kontrolu nad čistými aktívami a činnosťami druhého podniku (nadobúdaný), a to prevodom majetku, prevzatím záväzkov alebo navýšením vlastného imania. Podstatou akvizície mohla byť kúpa podielu na vlastnom imaní iného podniku alebo kúpa čistých aktív vrátane goodwillu iného podniku. Ak sa akvizícia realizovala formou kúpy podielu na vlastnom imaní iného podniku, mohla vyústiť do vzťahu materský a dcérsky podnik, vtedy materský podnik musel aplikovať IAS 22 vo svojej konsolidovanej účtovnej závierke. Pri akvizícii formou nákupu čistých aktív vrátane goodwillu iného podniku nadobúdateľ aplikoval IAS 22 vo svojej individuálnej účtovnej závierke. Akvizícia sa účtovala nákupnou metódou.

Zlúčenie (spojenie) podielov bolo definované ako podniková kombinácia, v ktorej akcionári kombinujúcich sa podnikov získavali kontrolu nad všetkými alebo efektívne všetkými čistými aktívami a činnosťami s cieľom dosiahnutia trvania vzájomnej spoluúčasti na rizikách a úžitkoch kombinovanej jednotky, pričom žiadna zo strán nemohla byť identifikovaná ako nadobúdateľ. Pri tomto type podnikovej kombinácie sa aplikovala metóda združenia podielov.

Podniková kombinácia sa mohla teda uskutočniť ako akvizícia alebo ako zlúčenie (spojenie) podielov. Ak bol podstatou transakcie proces kúpy medzi predávajúcim a kúpajúcim – nadobúdateľom, išlo o akvizíciu. Ale ak bolo obsahom transakcie zlúčenie (spojenie) vlastníkov, ich podielov, pričom nebolo možné identifikovať nadobúdateľa išlo o zlúčenie (spojenie) podielov. Pri fúziách² sa podstata procesu spojenia mohla chápať ako akvizícia v prípade, že nadobúdateľ bol identifikovaný, alebo ak došlo k spojeniu podielov s vyrovnaným vplyvom ako zlúčenie (spojenie)

¹ Vomáčková, H.: Účetníctví akvizicí, fúzí a jiných vlastnických transakcí (vyšší účetníctví). Praha: BOVA Polygon, 2004, s. 99 – 100.

² Vomáčková, H.: Účetníctví akvizicí, fúzí a jiných vlastnických transakcí (vyšší účetníctví). Praha: BOVA Polygon, 2004, s. 100.

podielov. V snahe ujasniť klasifikáciu podnikových kombinácií bol počas doby platnosti IAS 22 vydaný SIC-9 Podnikové kombinácie – klasifikácia buď ako akvizícia alebo ako zlúčenie podielov.

IAS 22 sa nezaoberal podnikovými kombináciami medzi podnikmi podliehajúcimi spoločnej kontrole (podnikové kombinácie vznikajúce ako súčasť reštrukturalizácie alebo reorganizácie skupiny) a podielmi na spoločnom podnikaní (podieľ na spoločnom podnikaní riešil IAS 31 *Účtovné vykazovanie podielov na spoločnom podnikaní*).

S účinnosťou od 31. 3. 2004 bol prijatý IFRS 3 *Podnikové kombinácie*¹, ktorý nahradil IAS 22 a jeho interpretácie. IFRS 3 definuje podnikové kombinácie ako spojenie samostatných podnikateľských subjektov do jedného vykazujúceho subjektu. Vykazujúcim subjektom môže byť jeden podnik alebo skupina podnikov. Podniková kombinácia môže vzniknúť iba spojením podnikov. Podnikové kombinácie v pôsobnosti IFRS 3 sú považované vo svojej podstate za akvizíciu, vždy musí byť identifikovaný nadobúdateľ (podnik, ktorý má kontrolu nad inými kombinujúcimi sa podnikmi) a musia sa zaúčtovať jedine nákupnou metódou. Metóda združenia podielov bola zrušená². Podstatou podnikovej kombinácie je skutočnosť, že nadobúdateľ nakupuje čisté aktíva a vykazuje identifikovateľný majetok, záväzky a podmienené záväzky nadobúdaného podniku ku dňu akvizície. Podniková kombinácia môže vzniknúť v dvoch formách: kúpou podielu na vlastnom imaní iného podniku (môže viesť ku vzniku vzťahu materský – dcérsky podnik, kapitálová akvizícia, vtedy sa IFRS 3 musí aplikovať v konsolidovanej účtovnej závierke), kúpou všetkých čistých aktív vrátane goodwillu iného podniku, prevzatím záväzkov iného podniku alebo kúpou časti čistých aktív iného podniku, ktoré spolu vytvoria podnik (nevedie ku vzniku vzťahu materský – dcérsky podnik, majetková akvizícia, nadobúdateľ aplikuje IFRS 3 vo svojej individuálnej účtovnej závierke). Pri podnikovej kombinácii môže byť založený nový podnik, aby kontroloval kombinujúce sa podniky alebo podniková kombinácia môže zahŕňať reštrukturalizáciu jedného alebo viacerých kombinujúcich sa podnikov (procesy na báze právneho spájania podnikov – prípady fúzií).

Do popredia vyvstáva otázka, či aj prípady fúzií možno považovať v zmysle IFRS 3 za podnikové kombinácie a za akvizíciu. Veľmi dôležité je správne posúdiť vecnú podstatu konkrétnej transakcie. Ak by jeden podnik v pozícii nadobúdateľa pohltil (nakúpil) čisté aktíva nadobúdaného podniku, ktorý právne a ekonomicky prestáva existovať, obsahom takejto transakcie by bol nákup čistých aktív vrátane goodwillu³ iného podniku. Takúto transakciu možno považovať vo svojej podstate za akvizíciu, preto lebo je identifikovaný nadobúdateľ.

Spod pôsobnosti IFRS 3 sú rovnako ako pri IAS 22 vyňaté podnikové kombinácie podnikov za účelom vytvorenia spoločného podniku (spoločný podnik upravuje IAS 31 *Podieľ na spoločnom podnikaní*), podnikové kombinácie podnikov pod spoločnou kontrolou (podnikové kombinácie, pri ktorých sa pred a po podnikovej kombinácii nemení kontrolujúci podnik, napr. podnikové kombinácie dcérskych podnikov, podnikové kombinácie materského a dcérskeho podniku) a navyše oproti IAS 22 podnikové kombinácie vzájomných podnikov (napr. podielové fondy, družstvo), podnikové kombinácie, v rámci ktorých sa podniky spájajú za účelom vytvorenia vykazujúceho podniku na základe zmluvy bez získania vlastníckeho podielu.

¹ IFRS 3 bol prijatý ako výsledok prvej fázy Projektu podnikových kombinácií (IASB vedie od roku 2001).

² Metóda združenia podielov sa mohla podľa IAS 22 použiť v prípade, keď nebolo možné identifikovať nadobúdateľa. Prax ukázala, že existuje len veľmi málo prípadov, kedy nie je možné identifikovať nadobúdateľa. Navyše povolenie dvoch účtovných metód na v podstate podobné transakcie zhoršovalo porovnateľnosť účtovných závierok a vytváralo motiváciu na konštruovanie týchto transakcií tak, aby sa dosiahol želaný účtovný výsledok. Táto metóda bola v mnohých krajinách zakázaná (USA, Kanada, Austrália) a jej nepovolenie tiež súvisí s konvergenciou IAS/IFRS a US GAAP.

³ Krupová, L. – Vašek L. – Černý, R.M. : IAS/IFRS – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví. Praha: VOX, 2005, s. 827.

V júni 2005 vydala Rada pre medzinárodné účtovné štandardy návrh zmien IFRS 3 (Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 3 Business Combinations)¹. Podľa tohoto návrhu by mala byť pôsobnosť IFRS 3 rozšírená aj na podnikové kombinácie vzájomných podnikov a podnikové kombinácie, v rámci ktorých sa spájajú podniky na základe zmluvy bez získania vlastníckeho podielu.

Podľa tohoto návrhu by podniková kombinácia mala byť definovaná ako transakcia alebo iná udalosť, v ktorej nadobúdateľ získa kontrolu nad jedným alebo viacerými podnikmi. Nadobúdateľ by mal byť identifikovaný pri všetkých podnikových kombináciách. Podnikové kombinácie by sa mali účtovať aplikáciou akvizičnej metódy.² Nadobúdateľ by mal oceňovať a vykazovať nadobúdaného ako celok a nadobudnutý majetok a prevzaté záväzky v ich reálnych hodnotách odo dňa akvizície.

Podniková kombinácia podľa tohoto návrhu nemusí vzniknúť len kúpou, ale môže vzniknúť aj napríklad na základe zmluvy, bez protihodnoty za kontrolu a podobne. Návrh zmien IFRS 3 obsahuje aj dodatočný návod na aplikáciu akvizičnej metódy na určité typy podnikových kombinácií: podnikové kombinácie vzájomných podnikov, podnikové kombinácie vzniknuté na základe zmluvy, podnikové kombinácie dosiahnuté postupne, podnikové kombinácie, v ktorých nadobúdateľ vlastní menší než 100 % podiel na vlastnom imaní nadobúdaného podniku odo dňa akvizície, podnikové kombinácie, v ktorých je protihodnota poskytnutá za získanie podielu v nadobúdanom podniku nižšia, než reálna hodnota tohoto podielu.

Z príspevku vyplýva, že problematika podnikových kombinácií sa neustále vyvíja, čo svedčí o jej aktuálnosti. Snahou Rady pre medzinárodné účtovné štandardy je predovšetkým zlepšiť kvalitu finančného vykazovania podnikových kombinácií, čo by malo viesť k väčšej porovnateľnosti a transparentnosti účtovných závierok.

Tento príspevok vznikol ako výstup z riešenia IGPM na EU v Bratislave č. 2317110/06: Analýza informácií z účtovníctva pre potreby hodnotenia úrovne hospodárskych procesov v krajinách EÚ.

Abstrakt

Procesy podnikových kombinácií sú v súčasnosti veľmi aktuálne. Verné a pravdivé účtovné zobrazenie podnikových kombinácií v značnej miere závisí od pochopenia vecnej podstaty jednotlivých typov podnikových kombinácií. Cieľom príspevku je prezentovať jednotlivé typy podnikových kombinácií podľa IAS/IFRS v ich historickom vývoji.

Kľúčová slova: podniková kombinácia, akvizícia, zlúčenie podielov, právna fúzia.

Summary

The paper deals with presentation of the several types of the business combinations according to IAS/IFRS in their historical development. The right understanding of the nature of the business combinations is for their true accountant presentation necessary.

Key words: business combination, acquisition, pooling of interests, legal merger

JEL klasifikácia: M40

Použitá literatúra

¹ Návrh bol vydaný v rámci druhej fázy Projektu podnikových kombinácií. Diskusia k tomuto návrhu prebiehala od júna do októbra 2005. Pôvodným zámerom IASB bolo prijať tento návrh s účinnosťou od 1. 1. 2007, čo sa však nestalo. V súčasnosti je prijatie konečnej verzie IFRS 3 plánované v treťom štvrtroku 2007.

² Akvizičná metóda vychádza z nákupnej metódy, je však detailnejšie prepracovaná a je možné ju aplikovať na viac typov podnikových kombinácií.

- [1] HVOŽDAROVÁ, J. – Konsolidácia účtovnej závierky. In : Šlosárová, A – kolektív.: Doplňujúce učebné texty k štátnym záverečným skúškam, Bratislava : Ekonóm, 2003.
- [2] KRUPOVÁ, L. – VAŠEK L. – ČERNÝ R.M. : IAS/IFRS – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví. Praha: VOX, 2005.
- [3] VAŠEK, L.: Návrh nových pravidiel IFRS pro podnikové kombinace. In: Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie: „ Teória, prax a vzdelávanie v účtovníctve a audítorstve vo svetle medzinárodných noriem“. Makov: Ekonomická univerzita v Bratislave, Vysoká škola ekonomická v Praze, 2005.
- [4] VOMÁČKOVÁ, H.: Účetnictví akvizic, fúzí a jiných vlastnických transakcí (vyšší účetnictví). Praha: Polygon, 2004.
- [5] ZELENKA, V.: Goodwill: principy vykazování v podniku. Praha: Ekopress, 2006.
- [6] IAS 22 Podnikové kombinácie.
- [7] IFRS 3 Podnikové kombinácie.
- [8] Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 3 Business Combinations.
- [9] www.iasb.org.
- [10] www.iasplus.com.

Kontakt

Renáta Parišová, Ing., Katedra účtovníctva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 761, parisova@euba.sk